

M. Balco: Malá vodnosť slovenských tokov. (Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava 1990. 264 str., cena 39 Kčs.)

O malé vodnosti slovenských toků vyšla r. 1990 pozoruhodná původní monografie Ing. M. Balca, DrSc. Autor shrnul výsledky dlouholetého výzkumu o tomto problému. Aktuálnost vědeckého zpracování vyplývá především z poznání zákonitostí a režimu malé vodnosti toků jako jedné charakteristické fáze odtokového procesu. Patří proto k výchozím podkladům pro řešení racionálního hospodaření s vodou ve vodních zdrojích, a to při jejich plánování, projektování i řízení provozu. Výsledky výzkumu mohou významně přispět k řešení rozporu mezi neustále se zvyšujícími požadavky na zabezpečení množství a kvality vody na straně jedné a průtoky v málovodných obdobích na straně druhé.

Kniha má dvě části. První se zabývá problematikou malé vodnosti slovenských toků, druhá pak jejich neporušeným vodním režimem.

První část má 14 kapitol. Postupně se v nich analyzují všechny podstatné problémy malé vodnosti slovenských vodních toků. Po stanovení charakteristik malé vodnosti a definování pojmu „mezní průtok“ autor komplexně zkoumá fyzickogeografické činitele, které ovlivňují malou vodnost toku. Vyšetřuje její výskyt a trvání a zkoumá vlastnosti minimálních denních a měsíčních odtoků. Velmi cenné jsou výsledky

rozborů pravděpodobnostních vlastností minimálních odtoků a závislosti mezi jejich různými charakteristikami a komplexem fyzickogeografických činitelů. V závěru první části autor studuje regionální závislosti minimálních odtoků na území Slovenska a jejich víceparametrické modely, umožňující odhadnout minimální odtoky v povodích s nedostatečným nebo chybějícím pozorováním.

Způsob celého zpracování čtenáře nepochybně zaujme tím, že analýzy se opírají o poměrně bohatý hydrologický materiál z celého území Slovenska. Tento zahrnuje rovněž autorem sestavené řady minimálních odtoků pro 105 vodoměrných stanic. Jejich pomocí autor hodnotí územní změny, časový výskyt a další vlastnosti minimálních odtoků. Text doplňují přehledné tabulky a grafické závislosti. Dávají představu o rozsahu a dosažených konkrétních výsledcích dlouholetého výzkumu. V této části je věnována pozornost jak genetickým, tak i pravděpodobnostním vlastnostem minimálních odtoků. Srozumitelné jsou vysvětleny pracovní postupy a metody, které byly použity pro odvození těchto vlastností.

V druhé části práce (má 11 kapitol) se autor zabývá neporušeným vodním režimem toku. Definuje ho jako režim, který není ovlivněn lidskou činností ani dodatečným působením srážek v průběhu vytvořených fází odtoku. Po výkladu tvorby a výzkumu neporušeného vodního režimu toku následuje výklad o výtokových čarách. Lze ho považovat za těžiště této části.

Pozornost se věnuje interpretaci jejich fyzikální podstaty, grafickému i analytickému vyjádření a stanovení jejich parametrů. Zkoumají se vztahy povrchového a podzemního odtoku při tvorbě průtokové vlny, aplikují se Kalininova, Abaljanova i Riggsova metoda. Zajímavé jsou příklady aplikací výtokových čar na vybrané slovenské toky. Typové výtokové čáry jsou aplikovány na předpověď průtoků na Váhu v profilu Púchov a na Dunaji v Bratislavě, výtokové čáry s obecnými parametry pak na Laborci v profilu Michalovce. Pro potřeby předpovědi průtoků sestavil autor nomogram, a to pro období 1–30 dnů. Pro vybrané regiony na území Slovenska odvodil závislosti pro odhad neovlivněných minimálních průtoků v trvání 2–30 dnů. Z těchto vztahů lze odhadovat limitní hodnoty minimálních průtoků pro zvolené časové intervaly. Nakonec vysvětluje metodiku předpovědi malých průtoků pomocí čar vyprázdňování a metodiku předpovědi neporušeného období výtoku pomocí tvarových a objemových charakteristik jednoduchých průtokových vln. Přínosem prvé je možnost odhadnout časový interval, v němž se dosáhne na toku nejmenší nebo jiný průtok. Řešení předpovědi pomocí tvarových a objemových charakteristik jednoduchých průtokových vln vyústilo v odvození obecného výpočtového modelu pro předpověď průtoků klesající větve průtokových vln (s dostatečnou spolehlivostí byl ověřen ve vybraných vodoměrných profilech).

Práci doplňují tabulky, grafy a numerické příklady aplikací metod, které odvodil autor. Jako celek je originálním vědeckým dílem. Vyniká mezeru v naší odborné a vědecké literatuře, shrnuje nové vědecké poznatky a metody. Obsahuje mnohé numerické příklady, které usnadní studium dané problematiky i aplikaci v praxi na další vodo hospodářské úlohy.

Monografie má význam pro další rozvíjení základního i aplikovaného hydrologického výzkumu. Lze ji využít při výuce na vysokých školách v řádném i postgraduálním studiu, jakož i v praxi.

K. Nacházal

Autori

Ing. Miroslav Arendáš, Praha 4, Juranova 617
 RNDr. Marta Čerňáková, Bratislava, Radlinského 9
 člen korešp. Imrich Daubner, Bratislava, Palisády 12
 Ing. Tibor Ďurica, Košice, Poludníkova 3
 Ing. Alexander Grünwald, CSc., Praha 6, Thákurova 7
 RNDr. Eva Kalivodová, Bratislava, Štefánikova 3
 RNDr. Mária Kozová, CSc., Bratislava, Štefánikova 3

doc. Ing. Mojmir Mach, CSc., Praha 6, Thákurova 7
 Ing. Lubomír Macek, CSc., Praha 6, Thákurova 7
 prof. Ing. Karel Nacházal, DrSc., Praha Košíře, Vrchlického 1006/24
 Ing. Věroslav Samek, CSc., Praha 4, Zálesí 1128
 prof. Ing. Alexander Sommer, DrSc., Nitra, Priečhodná 41
 Ing. Dagmar Štefunková, Bratislava, Štefánikova 3
 akademik Ludovít Weismann, Bratislava, Hagarova 11

Autori obrázků

2. str. obálky
 str. 285, 290, 298, 317
 str. 289, 294, 314
 str. 311
 str. 332, 3. str. obálky
 str. 321
 str. 288, 308–309

— koláž Štolcová
 — foto Papay
 — foto Čapka
 — foto Šušlík
 — foto Zachar
 — foto Gabaš
 — foto archiv

Monotematickou část čísla redigoval akademik Ludovít Weismann